תשא

א. כתב הרמב"ם בהל' תפלה[1] „חמשה דברים מעכבין את התפלה . . טהרת ידים כו'", ולהלן שם[2] מפרש: במה דברים אמורים שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת שחרית אבל שחרית רוחץ פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל. ובהשגות שם: לא ידעתי רגליו למה.

במגדל עוז כ' על השגת הראב"ד „ואני תלמידו מצאתי אותו שנוי בברייתא בשמעתא בתרייתא דפרק במה טומנין[3] דאסיקנא סברי לה כי הא דתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום בשביל קונהו משום שנאמר[4] כל פעל ה' למענהו".

וכתב ע"ז בכסף משנה: ולי נראה דלא אישתמיטתי' האי ברייתא להראב"ד . . דלא לענין תפלה איתניא האי ברייתא אלא לענין אם מותר לרחוץ פניו ורגליו כדי ליפות את עצמו וכפירש"י[5].

ולפ"ז פלוגתת הרמב"ם והראב"ד היא בפירוש הברייתא הנ"ל[6], דלדעת הרמב"ם[7] איתניא האי ברייתא לענין תפלה[8], ולהראב"ד לא לענין תפלה איתניא אלא אם מותר לרחוץ פניו ורגליו ליפות את עצמו.

והאחרונים[9] הוסיפו לבאר שיטת הרמב"ם ע"פ גירסת כתב יד[10] בש"ס שבת שם „רוחץ . . פניו ידיו ורגליו משום שנאמר[11] הכון לקראת אלקיך ישראל . . כל פעל כו'", דהרמב"ם גריס הכי בש"ס, שרחיצה זו היא „שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל", ולכן מפרש שהברייתא שנוי' לענין תפילה, ואילו להראב"ד ה"גירסא כלפנינו שהובא רק הפסוק „כל פעל ה' למענהו", ולכן מפרש שכוונת הברייתא אינה לענין חיוב לפני התפילה אלא היתר ליפות את עצמו.

וצריך ביאור:

א) מדוע לא הביא הרמב"ם את הכתוב שהוא המקור לחידוש דין זה — „משום שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל" (וכמו שהובא בפי' הגאונים[12] וב"ספרים דתלמידי רש"י[13]), ע"ד שהביאו לקמן[14] לענין תפלת בעל קרי?

---

1) פ"ד ה"א.

2) ה"ג.

3) שבת ג, ב.

4) משלי טז, ד.

5) שבת שם. ועד"ז במאירי שם. ועוד.

6) ראה מעשה רוקח לרמב"ם שם.

7) עוד דיעות שס"ל שכוונת הרמב"ם היא ל־ברייתא הנ"ל בשבת — כפתור ופרח פ"ה; מג"א או"ח ס"ד סוסק"א. וראה סדר משנה לרמב"ם שם.

8) והגמ' מביאה זה לענין ליפות — וראה מעשה רוקח וסדר משנה שם.

9) בהבא לקמן ראה פרחי ציון (לרי"פ פערלא) לכפתור ופרח שם. תו"ש פרשתנו ל, כא אות קכב.

10) הובא בדק"ס שבת שם.

11) עמוס ד, יב.

12) רב נטרונאי גאון, הובא בסדר רב עמרם גאון בתחלתו (שבלי הלקט הערוגה הראשונה ענין התפלה ס"א. ברכי יוסף או"ח סוס"ד. ועוד). תשובות הגאונים באוצר הגאונים לברכות (תשובות) סי' שסט בתחלתו. וראה גם סידור הרס"ג דיני תפלה וק"ש. ספר האשכול הל' תפלה וק"ש ס"ד.

13) מחזור ויטרי בתחלתו. וש"נ לספר הפרדס (ע' שיח בהוצאת עהרנרייך) וסדור רש"י.

14) פ"ד ה"ו.

ב) לפי גירסא זו בברייתא, אין חילוק לכאורה בין תפלת שחרית לתפלת מנחה כו', שהרי „הכון לקראת אלקיך ישראל" שייך גם לשאר התפלות[15], וא"כ אינו מובן טעמו של הרמב"ם שכתב שדין זה הוא רק[16] בשחרית[17].

ב. בשו"ת ושב הכהן[18] ביאר, דטעמו של הרמב"ם הוא כדברי הרשב"א[19] שכ' בהחילוק דתפלת שחרית ותפלת מנחה וערבית, „לפי שבשחר אנו נעשים כברי' חדשה דכתיב[20] חדשים לבקרים רבה אמונתך . . צריכים אנו להודות לו ית' על שבראנו לכבודו ולשרתו ולברך בשמו[21] ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן הברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר ולפיכך אנו צריכים להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו"[22].

ועפ"ז מבאר[23], ד„כיון שכל כהן הי' צריך לקדש ידיו ורגליו קודם העבודה בשחרית ולכן צריך ליטול ידיו ורגליו בתפלת שחרית וכיון שכהן העובד כיון שנוטל ידיו שחרית שוב אין צריך לקדש כל היום, לכן לא תקנו בשאר התפלות רק נטילת ידים מפני שידים עסקניות" (ועפ"ז כ' שם שהגירסא ברמב"ם היא „רוחץ ידיו ורגליו", בהשמטת תיבת „ו־פניו", כיון שכהן מקדש רק ידיו ורגליו, ושכן נראה מהשגת הראב"ד שהשיג רק על „רגליו" ולא גם אמ"ש הרמב"ם „ופניו"[24]).

והנה דין רחיצת ידים לפני התפלה מטעמא דהרשב"א, הביאו רבינו הזקן בשו"ע בהלכות נטילת ידים[25], וז"ל: כל

---

15) וכ"ה להגי' שלפנינו בסידור הרס"ג. אלא שלא הביא שם הפסוק „הכון לקראת אלקיך".

16) ובדברי הגאונים הנ"ל כבר כתבו בכ"מ (בהנסמן בהערה 9. ועוד) שמסגנון הלשון משמע שמקורם מהך דברכות (יד, סע"ב ואילך) הרוצה לקבל עליו עול מ"ש שלימה כו', ולא מהך דשבת.

17) ולהעיר שע"פ הגירסא בכ"י („שנאמר הכון לקראת אלקיך ישראל") ליתא התיבות „בכל יום", דלא כהגירסא שלפנינו „רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום", שבפשטות הכוונה לפעם אחת ביום. אלא די"ל, שגם להרמב"ם (להפירוש שגריס הפסוק „הכון") גרסי' „בכל יום". וראה בארוכה סדר משנה שם.

18) ס"א.

19) שו"ת ח"א סקצ"א. נעתק בב"י לטאו"ח ס"ד.

20) איכה ג, כג.

21) ע"פ לשון הכתוב (עקב י, ח) בנוגע לכהנים — כבהמשך לשון הרשב"א.

22) ובאבודרהם (סדר שחרית של חול) כ' „דומיא דכהן (גדול) שמקדש ידיו קודם העבודה וכן צריך שיקדש אדם ידיו קודם שיעבוד את הבורא ית' כדי שיעבדנו בידים נקיות".

עוד ספרים שביארו דברי הרמב"ם שהוא דומיא דקידוש ידים ורגלים דכהן — ספר המנוחה לרבינו מנוח (נדפס מכ"י. ירושלים, תש"ל) לרמב"ם כאן. ש"ך עה"ת פרשתנו ל, יח. פר"ח או"ח סצ"ב („ולי נראה דמשמע לי' להרמב"ם דומיא דקידוש דבעינן ידים ורגלים ה"נ תפלה". וממשיך „ואינו מחוור". ע"ש). וראה שו"ת נוב"י או"ח מהד"ת סק"מ (מבן המחבר). ועוד.

23) וראה ספר קובץ לרמב"ם כאן. ועוד.

24) להעיר שברבינו מנוח שם הובא „והגי' הראב"ד פניו ורגליו למה". ובסדר משנה כאן כ', ד„אפשר דבגירסתו (דהראב"ד) לא היתה בהברייתא כי אם רוחץ אדם פניו וידיו אבל תיבת ורגליו לא היתה בגירסתו ולכן השיגו הראב"ד מאין הרגלים".

25) מהדו"ק ס"ד ס"א (וראה מהדו"ת שם ס"א) — והדין דשבת הביא בסוף הסימן כאן, ומפרשו כבפרש"י שהוא לא לענין תפלה, „רוחץ אדם פניו ורגליו• בכל יום בשביל כבוד קונו שנאמר (נח ט, ו) כי בצלם אלקים עשה את האדם" (כהובא בפרש"י שבת שם).

•) והשמיט „ידיו" שבגמ', ובפשטות י"ל לפי שכבר נטל ידיו תיכף בבוקר כתוכן סימן זה.

אדם הקם ממטתו שחרית בין עשה צרכיו ובין לא עשה צרכיו צריך לרחוץ ידיו . . מן הכלי ואפילו אינו רוצה ל־התפלל עד לאחר כמה שעות לפי שכל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה כברי' חדשה כמ"ש חדשים לבקרים כו' שהאדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום הזה כי זה כל האדם, לפיכך צריכים אנחנו להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי כדי לעבוד עבודתו ולשרתו כמו כהן שהי' מקדש ידיו מן הכיור בכל יום קודם עבודתו.

והנה מדברי אדה"ז שחיוב נטילה זו ישנו „אפילו אינו רוצה להתפלל עד לאחר כמה שעות" מוכח, שאין נטילה זו שייכת לתפלה, אלא היא הקדמה ל־כללות עבודת השי"ת „כל היום הזה" (וכמובן ג"כ מהא שהביא אדה"ז דין זה בהלכות נטילת ידים, דלא כהרמב"ם שהביאו בהל' תפלה[26]).

ושינוי נוסף מצינו בדברי אדה"ז שם לגבי הרמב"ם — שהרמב"ם הביא גם חיוב רחיצת רגלים, שלפי הפירוש הנ"ל (משו"ת ושב הכהן) מקורו בקידוש רגלים דכהן; ואילו אדמו"ר הזקן (כה־רשב"א) לא הביא אלא חיוב רחיצת ידים — אף שנקט ג"כ הטעם שחיוב זה שייך לקידוש (ידים ורגלים) דכהן[27].

ויש לומר, ששני שינויים אלה תלויים זב"ז, כדלקמן.

ג. החיוב ד„ורחצו אהרן ובניו גו' ו־רחצו גו'"[28] — יש בו שני ענינים:

א) לפי פשוטו, טעם רחיצה זו היא (כמ"ש הרמב"ן[29]) „דרך כבוד של מעלה, כי כל הקרב לשולחן המלכים לשרתו כו' רוחץ ידיו בעבור היות הידים עסק־ניות כו'". ויש לומר שבזה נכלל לא רק נקיות כפשוטה אלא גם גדר טהרה[30], כמו טהרה מטומאה שהיא ע"י טבילה. ולפי זה הרי קידוש ידים ורגלים הוא מעין ענין הטבילה[31] שצ"ל לפני הכניסה לעזרה לעבודה, אף על פי שהוא טהור[32].

ב) מלשון התרגום[33] „ויקדשון כו'"[34] ומלשון חז"ל[35] „קידוש ידים ורגלים" משמע, שאין זה ענין של טהרה בלבד, אלא יש כאן תוס' קדושה ע"י רחיצה זו.

והנפק"מ ביניהם י"ל, דלענין דין

26) אלא שבזה י"ל שכיון שהשו"ע הוא הלכה למעשה, כותבו אדה"ז בהל' נט"י על סדר היום.

27) ולא מסתבר לומר שמעיקר הדין גם לדעת אדה"ז צ"ל רחיצת רגלים אלא שלא נהגו עתה מפני הטורח או מפני שאינן עסקניות כמו הידים או לפי שבימינו אין הולכים ברגלים מגולות (ראה ספר המנוחה שם. שו"ת נוב"י שם), דאז הי' אדה"ז מביא כדרכו (ע"ד נוסח הנ"ל) שמעיקר הדין צריך רחיצת רגלים, אלא שבזמננו אין צורך ואין נוהגין כן כו'.

28) פרשתנו ל, יט־כא.

29) פרשתנו כאן, יט. וראה גם רלב"ג, אבר־בנאל כאן. וראה תר"ש (שם, יט אות קח).

30) ראה גם פי' המיוחס לראב"ד לספר יצירה (פ"א מ"ג) „ולפי שהידים עסקניות הן ולפיכך נצטוינו ורחצו אהרן ובניו ממנו כו' כדי לטהרם מהיסח הדעת כו'". ע"ש.

31) ראה יומא לב, ב דקידוש וטבילה למדין זמ"ז (ולהעיר מגירסת הר"ח שם).

32) יומא ל, א במשנה. רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ה ה"ד.

33) אונקלוס ותיב"ע (בפסוק יט־כא).

34) „ולכך תרגם אונקלוס מלת ורחצו לשון קדושה שאמר ויקדשון ולא תרגם ויסחון כמשפטו בשאר המקומות" (בחיי כאן ל, יט). ולהעיר מתו"י יומא לב, א ד"ה מקום.

35) משנה יומא שם (כח, סע"א: ל, א: לא, ב). ועוד. רמב"ם שם פ"ה ה"א. ועוד.

טהרה שבקידוש ידים ורגלים יש דין אחד להידים ורגלים, דכשם שבטבילה צריך לטבול כל גופו, עד"ז הוא לענין קידוש ידים ורגלים, שהידים ורגלים ל־ענין זה הם כמציאות אחת[36], ואין טהרה לחצאין, ואילו דין קדושה שבקידוש ידים ורגלים עיקרו הוא בידים, שבהן נעשות בפועל עבודת המקדש[37] (והרג־לים הם רק כעין עזר – צ"ל עמידה על הרצפה וכו')[38].

[ויש לומר ששני הענינים נרמזים בשני הפסוקים שבפרשה[39], „ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם", „ו־רחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו": ה־פסוק השני קאי בדין טהרה שבקידוש ידים ורגלים, ולכן נאמר „ידיהם ורגלי־הם" ביחד בלי הפסק, כי לענין הטהרה הם כגוף ומציאות אחת; משא"כ הפסוק הראשון קאי בענין הקדושה, שבזה נאמר „ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם"[40], שאין הידים ורגלים בגדר ומציאות אחת, וקידוש רגלים בא כהוס־פה על הקידוש דידים][41].

ד. ויש לומר, שזהו החילוק בין ה־הלכה ברמב"ם (לפירוש שו"ת ושב ה־כהן) והדין בשו"ע אדה"ז:

להרמב"ם, רחיצת ידים כו' בזמן הזה היא מעין דין טהרה שבקידוש ידים ו־רגלים, וכמפורש בלשונו ב„חמשה דב־רים (ש)מעכבים את התפלה" – „טהרת ידים כו'", ובזה מוסיף, שלשחרית אינו די בטהרת הידים, אלא צ"ל גם רחיצת (פניו ו)רגליו, כקידוש ידים ורגלים של הכהן לפני עבודתו במקדש[42].

אמנם אדה"ז ס"ל בפירוש דברי ה־רשב"א, שתקנה זו אינה מצד ענין ה־

---

36) ראה השקו"ט בצפע"נ מהד"ת נט, א. צפע"נ עה"ת פרשתנו ל, כא. וראה מנ"ח מצוה קו.

37) ראה חינוך שם: משרשי המצוה . . על כן ראוי לנקות הידים שהן העושות במלאכה בכל עת יגעו הכהנים בעניני הבית (אלא שפשטות לשונו הוא מטעם נקיות, „לנקות הידים", וע"ד תחלת הענין ברמב"ן שם). ולהעיר מאברבנאל כאן, שמפרש שני הציווים דורחצו, ל„הכה"ג בהכנסו באהל מועד ומזאת הבחינה הי' עיקר הרחיצה ברגלים כו', בניו . . ביאר ענינם באמרו או בגשתם אל המזבח . . ובבחינה הזאת היתה רחיצת הידים העסקניות ב־קרבנות המה עיקר הרחיצה כו'".

38) ראה ספרי קרח (יח, ז): מה עבודת מקדש במקדש מקדש ידיו ורגליו כו' כך אכילת קדשים בגבולים כו' אי מה להלן ידיו ורגליו כו' אמרת מקום שצריך ידיו ורגליו מקדש ידיו ורגליו מקום שאין צריך אלא ידיו אינו מקדש אלא ידיו (נמצינו למדין נטילת ידים מן התורה). וברבינו הלל שם „במקדש משום דקאי במקום קדש וצריך לעלות בכבש ובמזבח כו'". וראה במפרשי הספרי שם.

39) ל, יט. שם, כא. וראה פנים יפות כאן.

40) ראה צפע"נ עה"ת שם, דמבאר אמאי כתיב „ואת רגליהם" דמשמע דפסיק (ומציין למגילה (ב, ב) ועוד). וראה אוה"ח שם. ועוד. וראה שו"ת שער אפרים סי' מח (בהגהת בן המחבר). שו"ת חת"ס או"ח סקצ"ד. ציונים לתורה (להר"י ענגל) כלל לה (ד"ה וע"ע רש"י עה"ת ואילך). וראה תו"ש פרשתנו במילואים ס"ה. וש"נ.

41) לכאורה יש לחקור כעין זה גם בענין היסח הדעת, אם גדר היסח הדעת הוא שחסר בשמירת ידיו ורגליו, היינו שהוא מדין טהרה (ע"ד דברי רש"י זבחים כ, סע"ב ד"ה או דילמא. וראה לשון הראב"ד הנ"ל הערה 30), או „דכיון דילפינן בדף י"ט ע"ב מקרא דבנואם ובגשתם והיסח הדעת עושה כמו ביאה חדשה" (צפע"נ קונטרס השלמה לד, ד), ובמילא צריך קידוש חדש.

42) להעיר מלשון הלבוש או"ח ס"ד ס"א „וית־פלל בנקיות ובטהרה שאין האדם נקרא טהור עד שיביא ידיו במים כמו שמצינו בכהן העובד במקדש שה' צריך לטהר ולקדש ידיו ורגליו כו'", ולאח"ז הביא מדברי הרשב"א. ע"ש בפרטיות.

טהרה, אלא מצד דין קדושה[43], וכמודגש בלשון הרשב"א "לפיכך אנו צריכים ל־התקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש כו'", ולא הזכיר לשון של טהרה. ולכן ס"ל שזה מתקיים גם ב־נטילת ידים לחוד, כיון שגם בקידוש ידים ורגלים שבמקדש הי' עיקר ה־קידוש בידים.

ויסוד החילוק ביניהם יש לומר:

להרמב"ם, זה שתיקנו רחיצת ידים ורגלים מעין קידוש ידים ורגלים של כהן הוא מפני שתפלות[44] כנגד קרבנות תיקנום[45], וכיון שהתפילה היא כעבודת הכהן במקדש לכן צריכים לקדש ידים ורגלים לפני תפלת שחרית.

והנה יסוד ההפרש בין דין טהרה ש־בקידוש ידים ורגלים ודין קדושה שבו, י"ל, שדין טהרה הוא בעיקר מצד ה־גברא, שמי שאינו טהור אינו ראוי ל־עבודה, משא"כ דין קדושה הוא מצד קדושת המקדש, דקודם שנכנס או עושה עבודה במקדש צ"ל במצב של קדושה יתירה.

וזהו הטעם שס"ל להרמב"ם שרחיצת ידים כו' לפני התפלה היא רק מעין גדר טהרה שבקידוש ידים ורגלים דכהן, כי זה שהתפילה היא במקום קרבנות אינו ממשיך עלי' קדושה כבמקדש[46], וה־השוואה היא רק מצד הגברא, שעבודת המתפלל היא כעבודת המקריב[47].

משא"כ אדה"ז ס"ל שהדמיון לעבודת הכהן אינו מצד תפלה שבמקום קרבן, אלא מפני שה"אדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום הזה כי זה כל האדם לפיכך צרי־כים אנחנו להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי כדי לעבוד עבודתו ולשרתו";

ומטעם זה ס"ל שאין נטילה זו שייכת לגדר טהרה, כי גדר טהרה יתכן רק כהכנה לעבודה מסויימת (תפלה, לימוד התורה, עשיית מצוה וכיו"ב), משא"כ זה שהאדם עובד ה' "כל היום . . כי זה כל האדם", שבזה נכלל כל עשיותיו במשך כל היום (כולל גם "כל מעשיך לשם שמים", עד (בלשון הרמב"ם[48]) ש"עובד את ה' תמיד") — ולכן ס"ל שזהו מעין דין קדושה שבקידוש ידים ורגלים, ש־קדושה זו אין ענינה לטהר עצמו להבדל ממצבו שלפנ"ז, בכדי שיוכל לעבוד ולשרת, אלא הוא כעין הכשרה לעבודה ושירות.

ה. והנה הובא לעיל שלפי הגירסא הנפוצה ברמב"ם[49] נזכרה גם רחיצת ה־פנים, שלא היתה בקידוש ידים ורגלים דכהנים במקדש.

ויש לבאר החילוק (לפי גירסא זו)

---

43) ראה בחיי שם "והוא הטעם שתקנו לנו רז"ל נטילת ידים בתפלה ולשון נטילה ירמוז לזה שהוא לשון הגבהה כלשון שאו ידיכם קודש . . ולכך תרגם אנקלוס מלת ורחצו לשון קדושה כו'". וראה רמב"ן שם שכ' בהמשך להתרגום "(והרחיצה הזאת לקדושה תרגם אותה אונקלוס) ומן הענין הזה תקנו רבותינו נטילת ידים בתחלה כו'". וראה רקאנטי שם. רמב"ן מהדורת שעוועל.

44) ברכות כו, ב.

45) כן מפורש בספר המנוחה שם.

46) אבל להעיר מפנים יפות כאן: ומזה למדו חז"ל רחיצת ידים לתפלה ולסעודה כי התפלה לעמוד לפני הש"י כו' והוא ענין ביאת אהל מועד כו'. ע"ש.

47) ראה טושו"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סצ"ח ס"ד.

48) הל' דיעות ספ"ג.

49) וכ"ה בכ"י תימן.

בין הרחיצה לפני תפלת שחרית (שכולל גם רחיצת הפנים) ורחיצת ידים ורגלים של הכהנים — ע"פ פנימיות הענינים:

החילוק בין פנים לידים ורגלים הוא, שבידים וברגלים שוכן כח העשי' של האדם, משא"כ הפנים הם מקום משכן הכחות הנעלים שבו, כח השכל, חוש הראי' והשמיעה והדיבור כו'.

וענינם בעבודת האדם הוא, דידים ורגלים מורים על הכחות החיצוניים שבנפש, שמלובשים בעניני העולם הזה, ואילו הפנים היינו הכחות הפנימיים, ש־אינם עסוקים (כ"כ) בעניני העולם, דהרי עניני העולם צריכים להעשות בלא לב ולב, מבלי להכניס בזה ראשו ולבו, רק „יגיע כפיך כי תאכל"[50], יגיע כפיך דוקא ולא יגיעת המוח והלב[51].

ויש לומר שזהו החילוק לדעת ה־רמב"ם (לגירסא זו) בין קידוש ידים ורגלים בזמן הבית לפני עבודת הכהנים במקדש, והרחיצה שהיא הכנה וטהרה לפני תפלת שחרית, הכוללת גם רחיצת הפנים:

בזמן הבית, כשעבודתם של ישראל בכלל היתה כדבעי, והיינו שהפנים, כחות פנימיים דשכל ומדות, היו תמיד מובדלים מעובדין דחול ועניני העולם, ובפרט בכהן שהוא מובדל לעמוד לשרת לפני ה'[52], לא הי' צורך לטהרת הפנים, כ"א קידוש וטהרת ידים ורגלים[53], והיינו הכחות החיצוניים של האדם שבהם הוא אוכל ושותה — דברים השייכים ל־„מעשיך".

אבל בזמן הגלות, ובכאו"א מישראל המחוייב בתפלות, צריך לתקן ענין של טהרה גם לבני אדם שהתעסקותם בעניני העולם היא באופן שמכניסים בזה גם את שכלם ולבם, פנימיותם, ולכן צ"ל גם טהרת הפנים, טהרת הכחות הפנימיים, בכל יום לפני תפלת שחרית.

ו. אבל כ"ז הוא לפי הרמב"ם, שרחיצה זו היא מעין גדר טהרה שבקידוש ידים ורגלים.

אבל לפי מ"ש אדה"ז ש„צריכים אנחנו להתקדש בקדושתו . . כדי לעבוד עבודתו ולשרתו", גדר הקדושה בשביל כללות עבודת היום, הרי גם בזמן הזה אין צורך ברחיצת הפנים.

והביאור בזה:

נטילה זו הריהי תיכף בבוקר כשקם ממטתו, כלשון אדה"ז בתחילת הסעיף, ובאה בהמשך לאמירת „מודה אני לפניך מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמתי ב־חמלה רבה אמונתך"[54], שאף שהטעם ב־פשטות שאמירה זו יכולה להיות בידים בלתי טהורות הוא „מפני שאין קדושה בתיבות נוסח זה, כיון שאין בו שום שם"[55], הרי מבואר במ"א[56] שהטעם ה־פנימי לזה הוא לפי שכל הטומאות שב־עולם אין יכולים לטמאות את ה„מודה אני" של יהודי, שאפילו יהי' חסר בענין זה או בענין אחר, אבל ה„מודה אני" שלו נשאר תמיד בשלימות.

---

50) תהלים קכח, ב.

51) לקו"ת שלח מב, ריש ע"ד. חוקת סו, ג. ר"ה סג, ד. ובכ"מ.

52) ראה רמב"ם רפ"ג ורפ"ד מהל' כלי ה־מקדש. וראה סוף הל' שמיטה ויובל.

53) להעיר מפנים יפות שם בהטעם שתיקנו רק רחיצת ידים.

54) שכתב שם לפנ"ז ס"א ס"ה (וכן במהד"ת שם ס"ו).

55) שו"ע אדה"ז שם.

56) „היום יום" י"א שבט (ע' יט).

והיינו שההודאה באמירת „מודה אני" שרשה הוא ברצונו הפשוט של כאו"א מישראל, שישנו תמיד בכל נפש מישר־אל יהי' מי שיהי' ובכל מצב שהוא, וכ־פס"ד הרמב"ם[57] הידוע שכל איש ישראל רוצה תמיד לקיים רצון קונו.

וענין זה הוא בהדגשה תיכף בקומו משינתו, לפי „שכל אדם כשהקב"ה מחזיר לו נשמתו נעשה כברי' חדשה כמ"ש חדשים לבקרים כו' שהאדם מפקיד נשמתו עיפה והקב"ה מחזיר לו חדשה ורגועה כדי לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום הזה כי זה כל האדם", והיינו שכל איש ישראל תיכף כשקם משינתו מוכן הוא לעבוד להשי"ת בכל יכולתו ולשרתו כל היום.

[וזהו תוכן אמירה זו דמודה אני, „להתבונן מיד לפני מי הוא שוכב לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, כמ"ש[58] הלא את השמים ואת הארץ אני מלא כו'"[59] — „כן יחשוב בכל עסקיו ועניניו"[60], „וזה כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים ההולכים לפני האלקים כמ"ש[61] שויתי ה' לנגדי תמיד"[62], והיינו שעד"ז צ"ל כל היום כולו].

ובמילא אין צורך כאן בענין הטהרה שבקידוש ידים ורגלים (כיון שהוא ע"ד דבר שאין מקבל טומאה (לדוגמא — כל שבים[63])), כ"א רק גדר קדושה, והיינו שהזמנה והכשרה זו של האדם לעבדו ולשרתו צריכים להביאה לידי מעשה, „להתקדש בקדושתו" בפועל — ולכן אין צורך ואין מקום לרחיצת הפנים.

(משיחות ח"י אלול תשמ"ה, ש"פ דברים תשמ"ו)

57) ספ"ב מהל' גירושין.
58) ירמי' כג, כד.
59) סידור אדה"ז בתחלתו.
60) שו"ע אדה"ז מהד"ק שם ס"ב. וראה דרכי משה בטור שם ורמ"א או"ח בתחלתו (ממו"נ ח"ג פנ"ב).
61) תהלים טז, ח.
62) שו"ע אדה"ז מהד"ת שם ס"ה.
63) כלים פי"ז מי"ג. רמב"ם הל' כלים פ"א ה"ג.